

Dějiny veřejné správy

Ladislav Vojáček

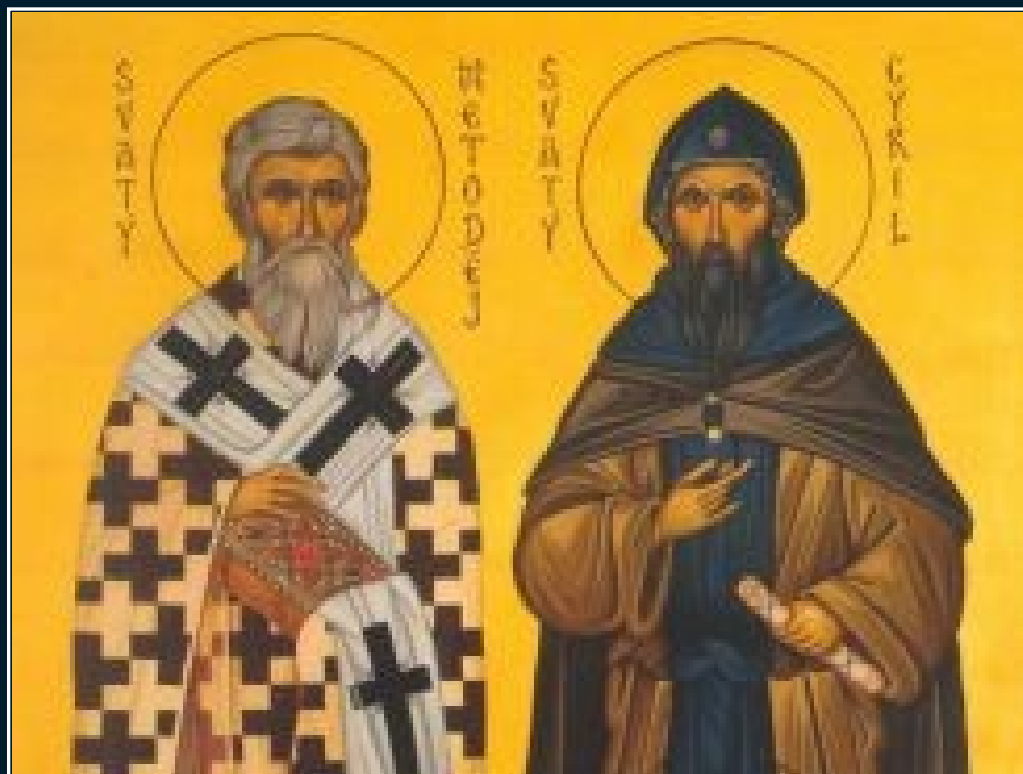
I. – 01

Stát na území České republiky do roku 1620

1. patrimoniální stát
2. stavovský stát (+ husitství)
3. absolutistický stát

Velkomoravská říše

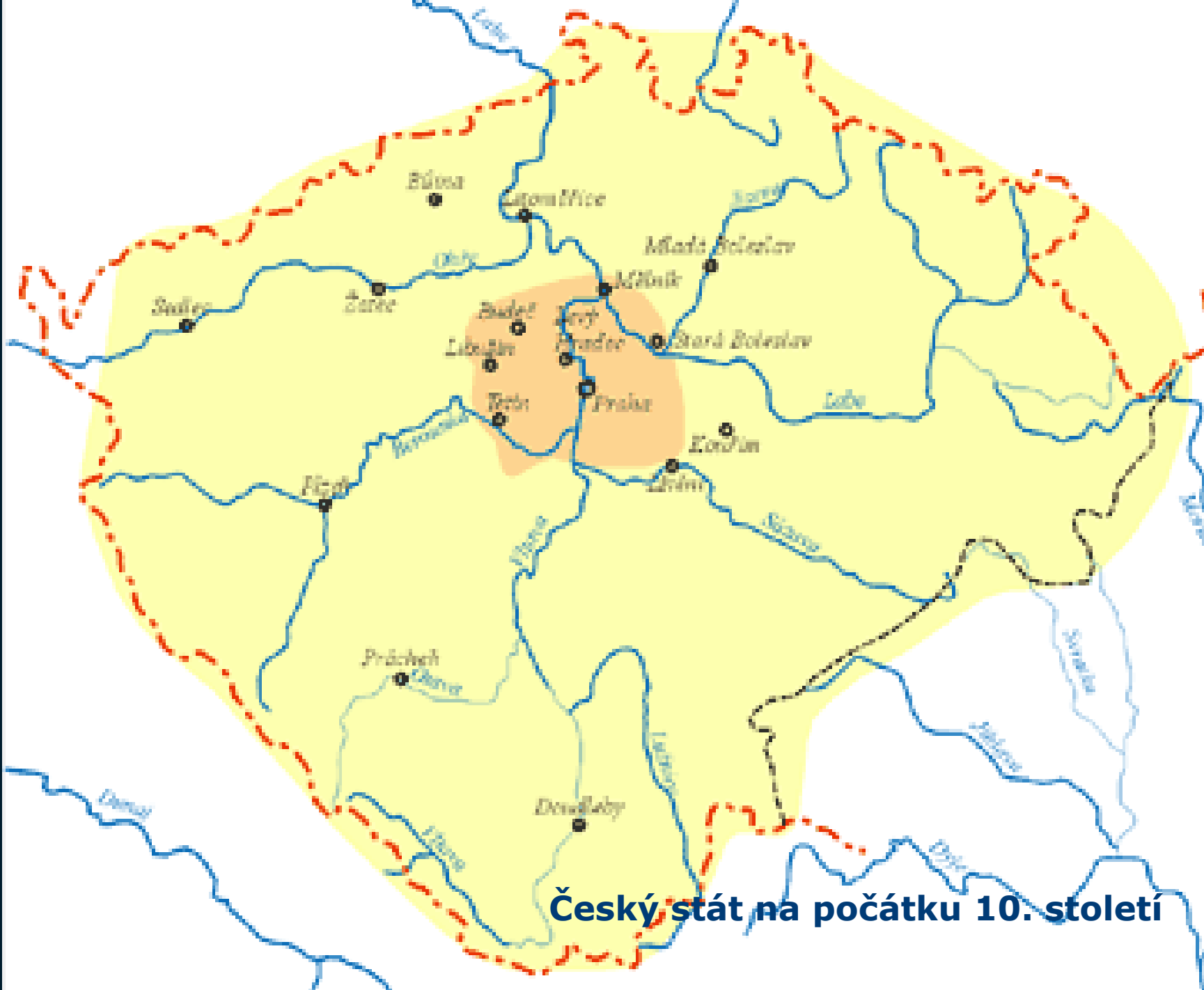
- patrimonialní pojetí státu
- panovník
- státní aparát
 - a) ústřední
 - b) územní správa

Český stát

Vnitřní učlenění a rozsah středověkého

- Postupné upevňování a rozšiřování
 - Království české (Chebsko, Kladsko)
 - Markrabství moravské (polovina 11. století)
 - Horní Lužice + Dolní Lužice (Lucemburkové)
 - Slezská knížectví (Lucemburkové)
 - Zahraniční léna

Český stát na počátku 10. století

Český stát ve druhé polovině 10. století

----- státní hranice České republiky

Český stát r. 1019

územní zisky

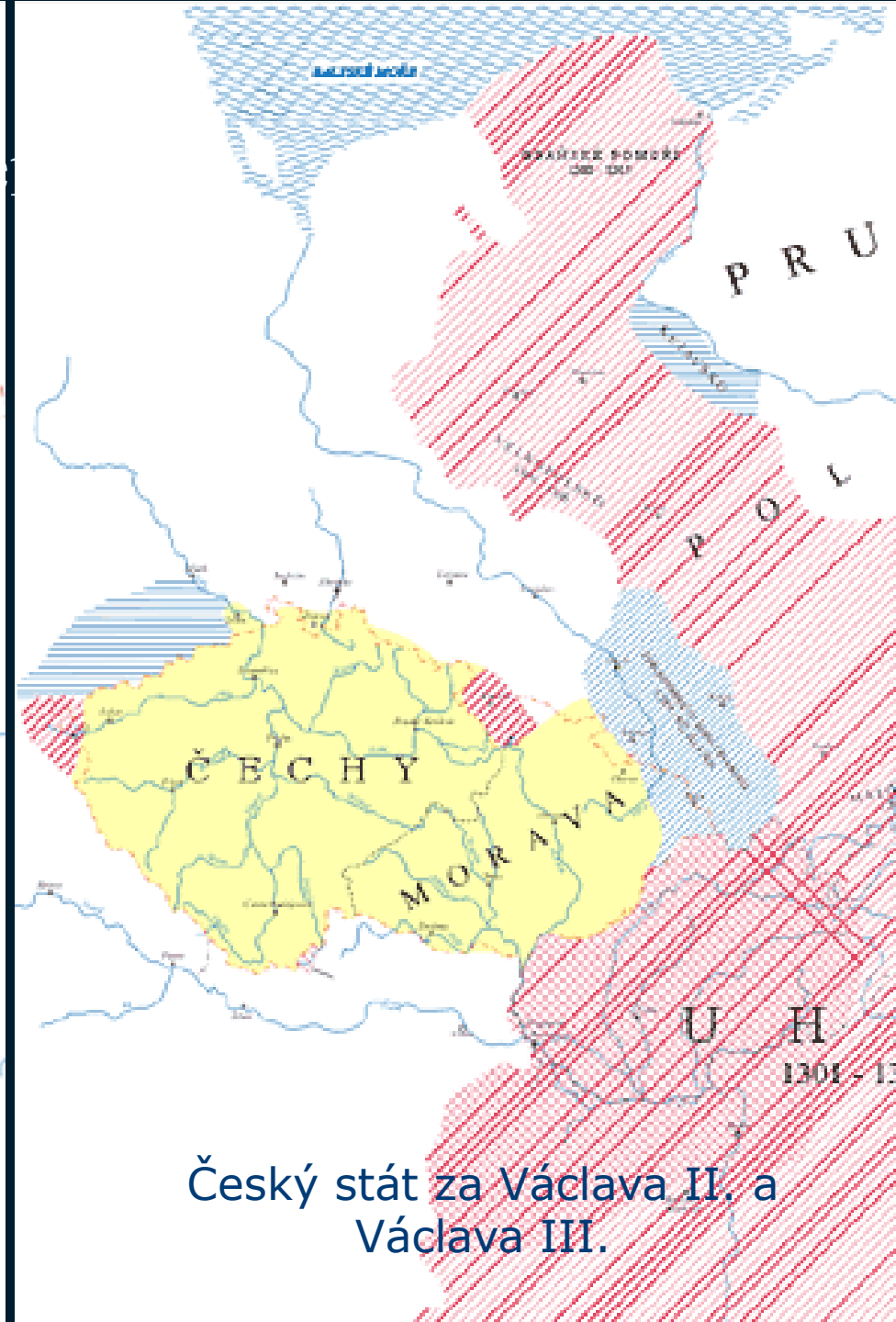
územní ztráty

r. 1182 udělil Fridrich Barbarossa Konradu Otovi Moravu jako říšské léno a markrabství, r. 1189 opět sjednoceny Čechy a Morava s Konradem Otou na českém trůně

Český stát za Přemysla Otakara II.

Český stát za Václava II. a Václava III.

Český stát za Jagelovců

SILESIA

SLONSKO

BOHEMIA

ČECHY

MORAVIA

MORAVA

BAYEARS

AUSTRIA

GALICIA

GALICIE

Morava v českém státě

- Břetislav I.
- úděly
- Markrabství moravské (2. pol. 12. st.)
- Markrabě moravský = český král (zastupuje jej zemský hejtman)
- zemský sněm, zemské úřady
- kraje

Státní mechanismus českého středověkého státu – základní vývojové linie

- návaznost na rodové struktury
- návaznost na celoevropské tendence
 - vzorem dvůr franského císaře Karla Velikého
- propojení soudnictví a správy
- **kontinuální rozvoj ústředního aparátu**

Panovník

- nastupování na trůn
 - nastolování
 - dědičnost
 - seniorát
 - primogenitura
 - volba
- rozsah pravomoci
- tituly (kníže, král, císař ...)

Ústřední aparát

- knížecí družina + církev →
 - královští úředníci úřady:
 - královské → zemské + dvorské (= podvojnost)
 - zemské + společné české + společné říšské
- dvorské sjezdy
 - královská rada
 - zemský sněm
 - zemský soud

Čeští zemští úředníci

■ ve 14. století:

- komorník, sudí, písař a purkrabí

■ po husitských válkách:

- nejvyšší purkrabí, zemský hofmistr, zemský maršálek, nejvyšší komorník, nejvyšší zemský sudí, nejvyšší kancléř, dvorský sudí, nejvyšší písař, podkomoří, dva karlštejnští purkrabí a purkrabí hradeckého kraje
- osm pánů + čtyři rytíři

Moravští zemští úředníci

- zemský hejtman (zastupoval markraběte)
- dále zemský maršálek (jeden), komorník, sudí, písař, podkomoří a nejvyšší hofrychtěř (všichni zdvojeně)
- od první poloviny 16. století 3 + 3

Úřad zemských desek

- v KČ od 2. pol. 13. století, v MM od 14. st.
- zápisy o
 - průběhu a výsledcích jednání zemského sněmu a zemského soudu (původně)
 - dispozicích se šlechtickým nemovitým majetkem
 - ustanovování poručníků, vystupování z nedílu apod.
- = pozemkové knihy
soubor sněmovních usnesení

Územní a místní správa

- hradská správa a její pokračovatelé
- městská správa
- vrchnostenské a vesnické orgány

Hradská správa a její pokračovatelé

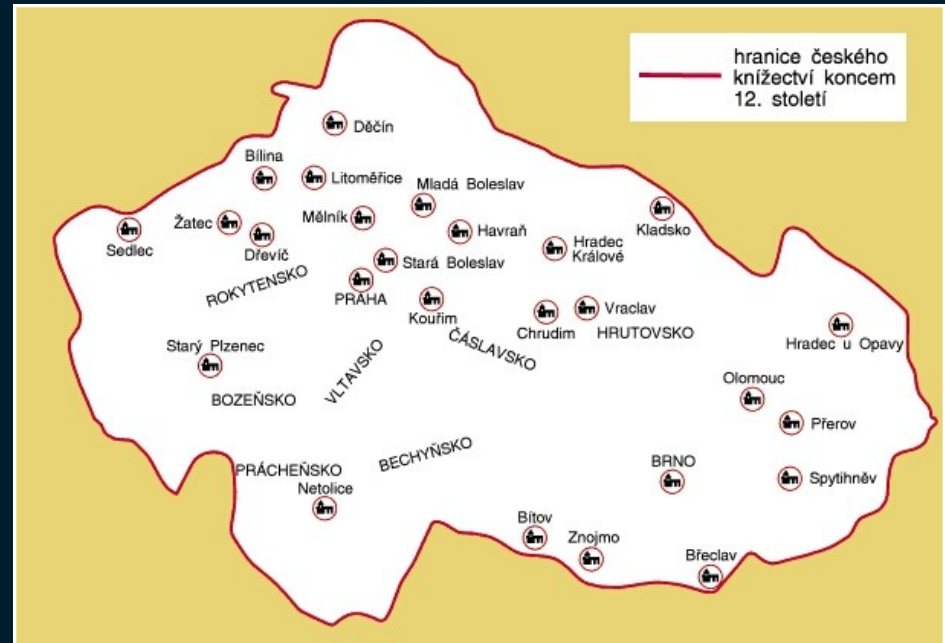
a) hradská správa

- hradský správce, ...
- kostely

b) poprávcové (13. století)

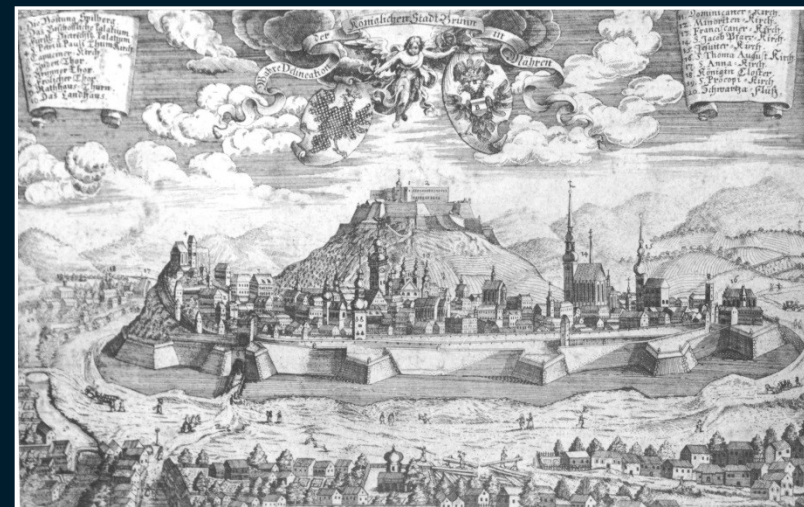
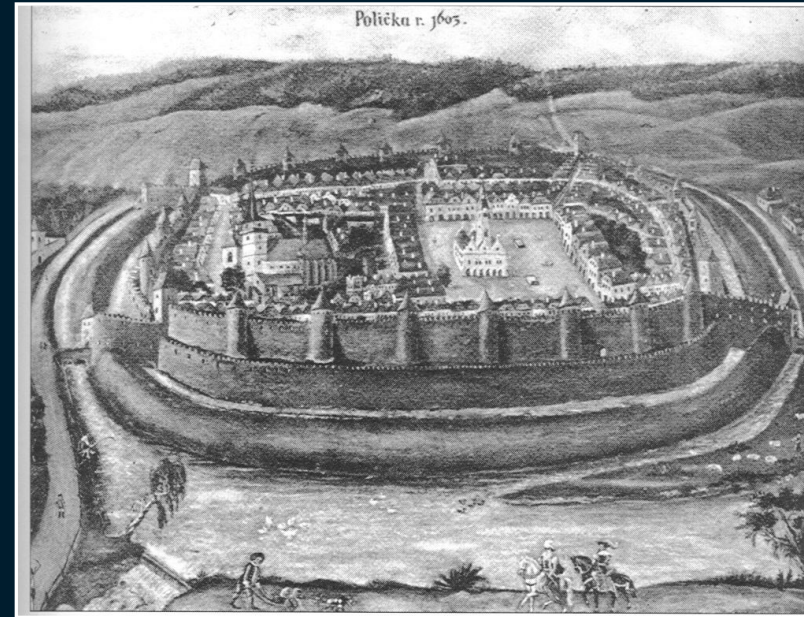
c) krajská správa (po husitských válkách)

- krajští hejtmani (voleni krajskými sjezdy, za Habsburků jmenováni)

Města a městská správa

- zakladatel + privilegium + hradby
 - svobodná (královská) města
 - poddanská města
- rychtář (fojt, šoltys) + městská rada (purkmistr)
- cechy

Vrchnostenské a vesnické orgány

- vrchnostenská (patrimoniální) správa + vesnická samospráva
- selské řády nebo instrukce pro úředníky
- vladař (nebo též purkrabí, hejtman, direktor, regent)
- Chodové, Valaši a d.

Soudy

- základní rysy a vývojové tendence

- propojení správy a soudnictví
- panovník (+ dvorský soud + hradské soudy)
- později **stavovsky diferencované soudnictví**
- laický a odborný prvek

Soudnictví ve stavovské monarchii

Základní linie

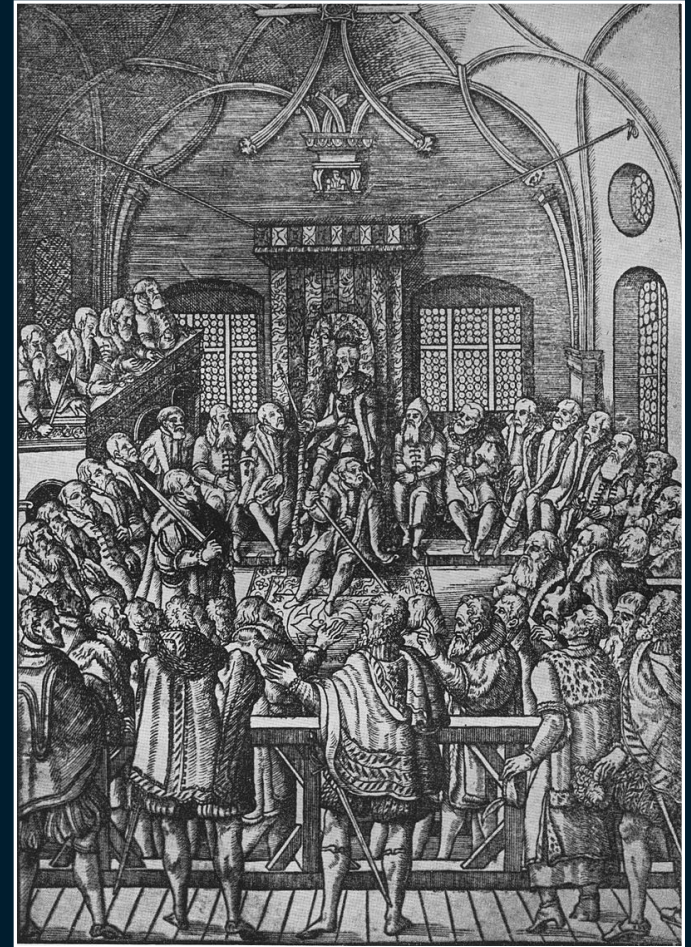
- a) společné pro všechny země České koruny
- b) zemské soudy
- c) specializované ústřední zemské soudy
- d) regionální soudnictví
- e) církevní soudnictví
- f) apelační soud (1548)

Soudy společné pro všechny země České koruny

- dvorský soud
 - dvorský sudí
 - spory z manského poměru + odúmrtí řízení
- komorní soud
 - panovník, později nejvyšší hofmistr
 - záležitosti panovníka + politické delikty (crimen laese Maiestatis)
 - nástroj centralizace

Český zemský soud

- spory o svobodné statky
- volné nalézání práva
- sudí + komorník + písař + purkrabí
- 8 (pak 20) přísedících (zemských kmetů)

Specializované ústřední zemské soudy

- purkrabský soud
 - spory z dlužnických úpisů a jiných písemných závazků
- soud českého zemského maršálka
 - otázky šlechtické cti a posloupnosti rodů
- mezní soudy
 - spory o hranice svobodných šlechtických statků

Regionální soudy

- hradské soudy – soudy poprávců – vrchnostenské orgány (vesničtí rychtáři)
- hraniční soudy („*přes hranice*“)
- městské soudy (rychtář, tribunál radních).
- soudy pro židovské obyvatelstvo ve městech
- soudy horního práva
- soudy viničního práva
- soud pražské univerzity
- manské soudy (moravského markraběte, českého maršálka nebo olomouckého biskupa atd.)

Apelační soud (1548)

- odvolací soud
- první byrokraticky organizovaný soud
- přispěl
 - k unifikaci městského práva
 - ke zkvalitnění vrchnostenského soudnictví
 - k uplatnění římskoprávních principů

Církevní správa

Arnošt z Pardubic

- kostely + kláštery
- pražské biskupství (973)
- moravské biskupství v Olomouci (1063)
- arcijáhenství (12. století)
- fara – děkanství – arcijáhenství (pol. 13. st.)
- synod duchovenstva + biskupský soud
- pražské arcibiskupství 1344 (Arnošt z Pardubic; biskupství v Litoměřicích a Olomouci)
- horní a dolní konzistoř

Habsburkové na českém trůně

- dvě základní fáze
 - do 20-tých let 17. st.
 - po Bílé hoře = absolutismus
- centralizační snahy
 - celoříšské orgány
 - modernizace (byrokratický princip)

Děkuji za pozornost!

lav@mail.muni.cz